

Marin Držić

Novela od Stanca

Prikazana
u Martolice Hajdinova na piru

eLektire.skole.hr

SADRŽAJ

Prvi prizor _____	4
Drugi prizor _____	10
Treći prizor _____	12
Četvrti prizor _____	21
Peti prizor _____	23
Šesti prizor _____	24
Sedmi prizor _____	26
RJEČNIK _____	31

Imena

STANAC, *vlah*

Mladi Dubrovčani:

VLAHO
MIHO
DŽIVO PEŠICA

Maskari:

Vile
Vlah

Prvi prizor

Noćnici govore: VLAHO, MIHO

VLAHO

Ognjili ti kosti! Što se ne javljaše?
Ktjiah te probosti, da se ne otkrivaše.¹

MIHO

Ne bjeh te poznao, ter oto malo sad²
nijesam te štropijao.

VLAHO

Nijes' pratik, još si mlad.

MIHO

5 Vidiš li mčinu ovu?

VLAHO

Vidim, sva je rđava.

MIHO

Bila je na provu!³

VLAHO

Zato je krvava!

¹ *da se ne otkrivaše* - da se nisi otkrio, tj. skinuo masku (vrijeme je karnevala)

² *ter oto malo sad* - te eto zamalo sada

³ *bila je na provu* - mač je bio isproban na djelu

MIHO

Nu ukaž' tu tvoju! Daj da se sijecamo.

VLAHO

Ne kažem ja moju, nego kad se škrimamo.

MIHO

Nut obraza od škrim'je!⁴ to 'e taj brokjerina?

VLAHO

10 Činit skakat umije⁵ s Duičinijeh skalina⁶
gamad'ju kako s' ti.

MIHO

Zatoj sad bježaše.

VLAHO

Sad ti dah sto liti!⁷

MIHO

Koga ono tjeraše?

VLAHO

Po muku božju, smih!

⁴ *Nut obraza od škrim'je!* - vidi obraza od mačevanja; tj. na licu ti se vidi da si dobar mačevalac (ironično)

⁵ *činit skakat umije* - zna natjerati na bijeg

⁶ Ulica *Duičina* nalazila se u Dubrovniku prije potresa, a išla je strmo od tvrđave Minčeta do Placa, te se zato spominju skaline; bila je poznata po prostitutkama.

⁷ *Sad ti dah sto liti* - sad ću ti dati sto udaraca pljosnatom stranom mača

MIHO

Izreci! Što će bit?

VLAHO

Sad sastah⁸ na vratih - ne mogu od smijeha rit...

MIHO

15 U one pr'jateljice...

VLAHO

... frotu nekijeh mladijeh...

MIHO

... koja penga lice?

VLAHO

... i satjerah ih svijeh.

MIHO

Hoć' mi rijet u koga?⁹

VLAHO

Rijet ti ću sve poslije.

MIHO

Iz Podmirja¹⁰ u onoga?

⁸ *sastah* - susretoh

⁹ *u koga?* - odnosi se na vrata: u koga na vratima, tj. na kojim vratima, zapravo: u kojoj od javnih kuća u Duičinoj ulici

¹⁰ *Podmirje* - prostor ispod mira, zidina, sa sjeverne strane grada; i taj je predio bio na zlu glasu zbog prostitucije

VLAHO

Po muku božju, nije!

MIHO

Zanijekao s'! Smiješan t' si, tajiš stvar od ništa!

VLAHO

20 U one, čudan t' si, stareži s Garišta.¹¹

MIHO

Kurvine zlostare, s kijem ti se 'e sastala!
Obraza od bokare ka je triš opala!

VLAHO

A ti gdje s' dosle bio? Kako li s' od oca
iz kuće izit smio?

MIHO

25 Bogme imam smiješna oca!
Kuću mi zatvori, ma ja, kad večeram
fengam poč leć gori;¹² a ja ti omijeram
kako ću se kalat niz njeku funjestru
i, kad podu svi spat, obučem se u pjastru;
30 čelatu na glavu, brokijer na bedru u čas
stavim, a rđavu ovu mčinu na pas,
pak se niz konopac na ulicu kalam,
a mudri moj otac u odru¹³ mni da sam.

VLAHO

Smiješni su oci ovi! Neće im se nijekad

¹¹ *Garište* - tako se i danas zove ulica nasuprot franjevačkog samostana koja izlazi na Placu, a ime je dobila zbog požara koji je u njoj izbio

¹² *fengam poč leć gori* - pretvaram se da idem gore spavati

¹³ *u odru* - u krevetu

35 da su i oni bili svi lovci¹⁴ kako i mi sad,
ki noćno lovimo kako i jeji.

MIHO

Taki e' svijet!

VLAHO

Neg er se bojimo hasasa, ja ću t' rijet...

MIHO

Useru¹⁵ hasase! Ter što će hasasi?
Od Place čuva' se, indje svudi lazi.¹⁶

VLAHO

Ho'mo ta! Gdigodi imaš što?¹⁷

MIHO

40 Bogme imam. Je li tvoj?

VLAHO

Da hodi!

MIHO

Nu prvo čuj ovoj!
Sinoć je došao neki Vlah¹⁸ smiješan
i nebog nije našao u gradu nigdje stan,¹⁹

¹⁴ Lovci koji, dakako, love žene.

¹⁵ *useru* - poserem (stariji oblik prezenta 1. l. jednine)

¹⁶ *Hasasi*, zapovjednici noćne straže, kretali su se samo Placom, a sve ostale ulice su "sigurne".

¹⁷ *imaš što* - i to se vjerojatno odnosi na žene

¹⁸ *Vlah* - seljak iz stočarskog zaleđa Dubrovnika

¹⁹ *stan* - boravište, smještaj

45 ter se je prislonio prid fontanu uz mir,²⁰
kozle je donio i grudu i jedan sir.
Š njime sam dosada sprdao, - smiješan je!
ma mu glava pada oda sna, ljuljan je.
Da' da mu kugodi novelu²¹ učinimo!

VLAHO

*Per Dio*²², da', da hodi! - Koga ovo vidimo?
Sad ću na nj udarit.

MIHO

Da' mu deset liti!

VLAHO

50 Ki će vrag ovo bit? Vrag se će š njim biti.

MIHO

Ne basta t' animo,²³ po muku božju, to!
Da' da mu se javimo. - *Cumpare, fa motto!*²⁴

²⁰ *prid fontanu uz mir* - fontana pored zidina, odnosno Velika Onofrijeva česma koja se i danas nalazi kraj Vrata od Pila, koju je 1438. godine izgradio napuljski graditelj Onofrio della Cava

²¹ *novela* - šala, odnosno zgoda koja će se prepričavati

²² *Per Dio* (tal.) - za Boga, boga ti

²³ *ne basta t' animo* - nemaš dovoljno hrabrosti

²⁴ *Cumpare, fa motto!* (tal.) - Kume, javi se!

Drugi prizor

VLAHO, MIHO, DŽIVO PEŠICA

DŽIVO

*Sta largo*²⁵, ne *srti*²⁶, er te sad štropijah!

MIHO

Cumpare, tko si ti?

DŽIVO

Nije me od vas pero strah.

MIHO

55 Dživan je po boga!

VLAHO

Koji Dživan?

MIHO

Pešica!

VLAHO

A prem žuđah toga!

²⁵ *sta largo* (tal.) - drži se daleko

²⁶ *ne srti* - ne nasrći

MIHO

Skrijmo ova gvozdjica! -
Dživane a brate, hodi sjemo k nami;
naš stari Radate,²⁷ bogme ćeš doć s nami.

DŽIVO

Vi li ste? *Addio!*²⁸ Njeki me vrag sada
malo nije ubio.

60

VLAHO

Na kom mjestu? Kada?

DŽIVO

Bjehu tri; ma im dah potege, ži mi ja!²⁹

MIHO

Što je to? Paraš Vlah!³⁰

DŽIVO

Nu hod'mo, pođ'mo tja;
Vlahu ću njekomu novelu učinit.

VLAHO

Da si ide k onomu!

²⁷ Moguće je da Dživu (Dživana, tj. Ivu, Ivana) Pešicu prijatelji nazivaju Radatom zato što se radi o osobi koja je glumila Radata u *Tireni*; vjerojatno je riječ o stvarnoj, tada poznatoj osobi koja je imala to prezime ili nadimak.

²⁸ *Addio!* (tal.) - pozdrav, zdravo (zapravo: zbogom, ali se taj pozdrav može koristiti i pri dolasku)

²⁹ *ži mi ja* - života mi

³⁰ *paraš Vlah* - izgledaš kao seljak; Dživo je prerušen u Vlahu

MIHO

Komed'ja će ovo bit.

DŽIVO

65 Ogrn' se kapom³¹ ti i hran' mi baretu;³²
sad ćete viditi, obadva sje'te tu.

Treći prizor

STANAC, DŽIVO, VLAHO, MIHO skriveni.

Ovdi DŽIVO, obučen na vlašku, sa STANCEM govori.

DŽIVO

Dobra kob, junače!³³ Što si tuj takoj sam?

STANAC

70 Zdrav, mili moj brače, ovo ni sam ne znam!
Sinočka u ovi grad uljezoh čestiti,
u kom ni star ni mlad ne ktje me primiti
na stan svoj; ter, ne znav kud se inud svrnuti,
k vodi idoh ovdi uprav da bih počinuti.
75 Studena vodica umjesto pr'jatelja
ter mi je družica, a kami postelja;
i meni t' nije spat nego bdjet i javi
danicu svitlu zvat da bil dan objavi,
u noćnoj da tmasti zločinac ki mene
ne bude pokrasti kon vode studene.³⁴
80 Tržak sam donio: kozlece, grudicu,
od šta sam ončas³⁵ mnio primiti aspricu.

³¹ Kapa je ogrtač s kapuljačom, kojim se Dživo ogrnuo kako bi sakrio vlašku odjeću, a sada je daje Mih

³² *hran' mi baretu* - čuvaj mi kapu

³³ Dživo svoj govor prilagođuje "vlaškom" govoru.

³⁴ U to su vrijeme noćna razbojstva i unutar gradskih zidina bila česta pojava.

³⁵ *ončas* - odmah; Stanac je mislio odmah prodati što je donio i vratiti se

Ovdi sam toj takoj; ma nu mi kaži sad
tko si ti, brate moj, er ti sam veomi rad.

DŽIVO

85 S Gacka sam trgovac, govedi trgujem,³⁶
vri mi pritio lonac, dužan se ne čujem;³⁷
putujem na suho, more mi drago ni³⁸,
spim s uha na uho³⁹, zlo mi se i ne sni;
u vjeru ne davam⁴⁰, jamac se ne hitam⁴¹,
na vrat ne prodavam⁴², mo'e posle činim sam.⁴³

STANAC

90 Čestit se kažeš ti i obrazom svitlim
i dobrom pameti i tvojim trgovom tim.

DŽIVO

Ne mjerim ja gori nebeske visine,
ni pamet ma nori⁴⁴ tej morske dubine;
u srijedu udaram, blaženi gdi idu,
sam sebe ne varam hode u nevidu⁴⁵.

³⁶ Gacko je gradić u istočnoj Hercegovini; predstavljajući se kao bogati trgovac govedima iz središta tog kraja, Dživo želi impresionirati Stanca, siromašnog seljaka s rijeke Pive.

³⁷ *dužan se ne čujem* - ne osjećam se dužnim, tj. ne zadužujem se

³⁸ Dakako, ljudi iz unutrašnjosti nemaju povjerenja u more, za razliku od Dubrovčana.

³⁹ *spim s uha na uho* - spavam oprezno (dubrovačka poslovice)

⁴⁰ *u vjeru ne davam* - ne dajem na vjeresiju

⁴¹ *jamac se ne hitam* - ne žurim (odnosno, ne želim) nikome biti jamac

⁴² *na vrat ne prodavam* - ne prodajem navrat-nanos, u žurbi (odnosno, imam vremena čekati dok ne postignem pravu cijenu)

⁴³ "Držić je lapidarno, s nekoliko stihova, kao s nekoliko virtuoznih poteza kistom, naslikao lik savršena trgovca, kakav se morao zacijelo svidjeti seoskom golji. Lakovjerni trgovčić očaran je *dobrom pameti* tobožnjeg veletrgovca, pa mu sve slijepo vjeruje. Tako su stvoreni psihički uvjeti da ga gradski leri nasamare." (Batistić)

⁴⁴ *nori* - roni

⁴⁵ *hode u nevidu* - hodeći u mraku

STANAC

95 Ti s' neki razumnik, viđu⁴⁶ ja, brate moj;
ja dosad nijesam vik⁴⁷ besjedit čuo takoj.

DŽIVO

100 Ako je ki razum i mudros u meni,
taj mudros ni taj um od Gacka, brate, nî.
Ja prvo u ovi grad kad dođoh čestiti
bijeh star a ne mlad jak sam sad viditi.⁴⁸

STANAC

Da to se s' pomladio?

DŽIVO

Pomladio, brate moj!
Bradat sam i sijed bio.

STANAC

Koje je čudo toj?!

DŽIVO

105 U ovi grad jednome ja dođoh na Ivanjdan⁴⁹
i srjećom mojome ne nađoh nigdi stan,
ter k vodi tuj sjedoh u ovoj prem dobi;⁵⁰
tuj malo pojedoh, pak me sanak dobi.
I speći ja takoj čuh gdi se igraju
tey igre, brate moj, i pjesni spijevaju,
110 da dušu moju tad obujmi veća slas
ner se izrit može ikad. Probudih se u taj čas

⁴⁶ *viđu* - vidim (stariji oblik prezenta)

⁴⁷ *vik* - uvijek; uz negaciju: nikad

⁴⁸ *jak sam sad viditi* - kao što sad izgledam

⁴⁹ *Ivanjdan* - Sv. Ivan Krstitelj, 21. lipnja, najduži dan i najkraća noć u godini; "Ivanjska noć je u folkloru svih europskih naroda bila posvećena čarolijama, vilama i vilenjacima, kresovima i obredima koji su mnogo stariji od kršćanstva i Ivana Krstitelja" (Torbarina)

⁵⁰ Želeći steći Stančevo povjerenje, Dživo pripovijeda kako mu se je to dogodilo baš na istom mjestu i u isto vrijeme.

i vidjeh kon vode, tuj gdje s' ti, gdi vile
tanačce izvode gizdave i mile.
Pruži se jedna od njih, hvati me za ruku,
a druga ljepša od svih pozlatnu jabuku
115 pokloni tuj meni. Tretja reče: "Hodi,
pri vodi studeni ter nam kolo vodi!"
Četvrta: "Pij", reče, "ako budeš piti,
nočas razum steče kim ćeš slavan biti!"
120 Napih se, brate moj, i jabuku primih
i tanac pri ovoj vodi š njimi izvodih.
Prašah⁵¹ ih za ime; zvahu se, junače,
imeni čudnime!

STANAC

Spovjeđ mi, moj brače!

DŽIVO

Jednojzi Perlica⁵², drugojzi Kitica,
tretjojzi Pavica, a Propumanica⁵³
125 četvrtoj bješe ime; ma bješe Pavica
batesa nad svime, koja penga lica.
S sobom me na dvore tej vile vodiše
i mene do dzore slastima pojiše.
130 Svukoh se od tada iz kože jak zmija,
opade mi brada, idoše dlake tja;
a mlada kožica lašti se na meni
kakono plitica na kojoj pisma nî.⁵⁴
Ja ostah mlad! Što, mlad? Domaća mene već⁵⁵
135 ne poznavашe tad ni kt'jaše sa mnom leć;
veljaše: "Neću te! Ti nijesi ki si bio!"
Ali 'oj kosti ćute!

STANAC

Da si ju si bio?

⁵¹ *prašah* - upitah

⁵² *Perlica* - prema perla, biser

⁵³ *Propumanica* - "Mirisnica" (prema tal. *profumo*)

⁵⁴ *na kojoj pisma nî* - na kojoj nije ništa nacrtano ili napisano

⁵⁵ *već* - više

DŽIVO

140 Bogme ju nalandah, a ona bijedna viče;
od mene ju bješe strah, ma me pak običe.⁵⁶
Veljah joj: "Kučko zla, to li t' sam draži star
negli mlad? Je li, a? I ne imaš još za har⁵⁷? "⁵⁸

STANAC

145 Ah, čuda kih sada ovdje se naslušah!
I sijeda mi 'e brada, a ne čuh ja toj, ah,
koliko kon vode!⁵⁹ I ja znam er vile
tanačce izvode kakono snig bile.
I ja sam nekada š njimi tance izvodio,
ma sam bio sveđ tada kako sam i prije bio.⁶⁰
Čoek da se pomladi, čudo je velje toj!

DŽIVO

Nije svakoj bradi toj dano, brate moj.
Kako se zoveš ti?

STANAC

150 Stanac se zovem ja,
s rijeke Pive.⁶¹ A ti? Kaž' mi milos tvoja.

DŽIVO

Zovem se Sedmi muž, prezime Dugi nos,
na sebi kako spuž nosim dom gdi sam gos⁶².
Pijem vince bez vodice;
voda mi je bistra mila,

⁵⁶ *ma me pak običe* - ali se naposljetku navikla

⁵⁷ *i ne imaš još za har* - i još mi nisi zahvalna

⁵⁸ Dživo se ponovno prilagođava Stančevom primitivnom mentalitetu, pričajući mu kako postupa sa svojom ženom, što mu Stanac odobrava.

⁵⁹ *koliko kon vode* - osim ovdje kraj vode

⁶⁰ Stanac, želeći ostaviti dojam, kaže kako je i sam, dok je bio mlad, plesao s vilama.

⁶¹ *Piva* - rijeka u današnjoj Crnoj Gori. "Seljaci s Pive i Tare silazili su u Dubrovnik često, pa je u Dubrovniku bio prijezirni naziv za prost svijet 'Piva i Tara', koji čujemo od Pasimahe u II. č. *Skupa* i od Dunda Maroja" (F. Čale)

⁶² *gos* - gost

155 gdi ma ljubi⁶³ mije lice
 kad je od ruže venčac svila.⁶⁴

STANAC

Brate Sedmi muže ali t' Dugi nose,
moj počteni družo, ne jele te ose!

DŽIVO

Da sam mlijeko ali mas, ose bi me izjele.

STANAC

160 Oto si slađi vas neg što beru pčele⁶⁵.
 Ku ti daše travu tej vile, kaži mi.

DŽIVO

Travu na ime bravu⁶⁶, ka cti liti i zimi,
njome se pomladih; liti i zimi rađa,
od trava oda svih ona je najslađa.

STANAC

165 Gdi ve se nahodi, umiješ mi što riti?

DŽIVO

Sjutra pri ovoj vodi moć ju ćeš viditi:
prvu vil upaziš, ima ju pri sebi;⁶⁷
čin' noćas da ne spiš, er će doći k tebi.

⁶³ *ma ljubi* - moja ljuba, moja draga

⁶⁴ Isti se stihovi (od *Zovem se...* do *... venčac svila*) nalaze i u *Veneri i Adonu* (stih 64-69); radi se o pučkoj pjesmici. Prema narodnom vjerovanju, vukodlak sa sobom nosi svoj dom kao puž kućicu. *Sedmi muž* je vjerojatno maska iz starih svadbenih običaja.

⁶⁵ *što beru pčele* - med

⁶⁶ *travu na ime bravu* - "Nejasno značenje, ako nije aluzija na travu raskovnik, koja tobože otvara svaku bravu" (M. Kombol)

⁶⁷ *prvu vil...* - prva vila koju opaziš imat će je kod sebe

STANAC

Gdi bih se po srjeći i ja ovdi pomladio!

DŽIVO

170 Bogme ti ću reći, ne bi prvi bio.

STANAC

Što bi Miona dala, domaća mo'a mila!

DŽIVO

Bogme bi uzigrala!

STANAC

Ah, rada t' bi bila
gdje je⁶⁸ ona hubava mladica a ja star.

DŽIVO

Bila bi 'oj zabava.

STANAC

175 Bogme bi 'o' bilo u har!⁶⁹
er ne bi naprijeda uza me plakala
grijav peču leda,⁷⁰ ma bi mirna stala.

DŽIVO

180 Nemoj se pripasti, ako bi tej vile
noćaska u tmasti iz vode isplile
i htjele s tobom tanaćac izvodit,
er srjećom tvojome mogao bi čestit bit.

⁶⁸ *gdje je* - jer je

⁶⁹ *Bogme bi 'o' bilo u har!* - Bogme bi joj bilo zadovoljstvo!

⁷⁰ *grijav peču leda* - grijući komad leda (starog Stanca)

STANAC

Rekao t' sam er i prije s vilam sam općio.
Ohaj, strah me nije, nijesam vik⁷¹ strašiv bio.

DŽIVO

Vjerujem, a bogme s' prem junak viditi.⁷²

STANAC

Dano mi 'e toj s nebes.

DŽIVO

Imaš li što piti?

STANAC

185 Vodica je uza me.

DŽIVO

Taj drijevo i kami
nosi, - taj nije za me i zbogom ostani!

STANAC

Kudi se otpravi?

DŽIVO

Poći ću domome.

STANAC

Ćić moje ljubavi postoj još sa mnome.

⁷¹ *vik* (uz negaciju) - nikad

⁷² *bogme s' prem junak vidjeti* - bogme si nalik junaku

DŽIVO

190 S tobom bih još sidio, ma bi mi domaća
vikala: "Gdje s' bio?", ka je bogme udaća!
Deblja je neg viša, a ima nos od pedi
a gubicu od miša, a od osla leđi,
po kih ju pobubam jak po talambahu,
a ona skriplje zubam.

STANAC

195 Drži ju u strahu.
Kobila objesna bez uzde pruca se,
a žena nesvjesna bez straha osijeca se.

DŽIVO

Ah, mudro ti umje rit! Sjutra te za tuj rič
budem lijepo gostit, tako mi zdrav Radič!⁷³
Zbogom mi ostani, Stanče, dobri družo!

STANAC

200 Sa mnom se opet stani, moj ve Osmi muže.

DŽIVO

Nijesam Osmi muž neg Sedmi Dugi nos,
nosim dom kako spuž na sebi gdi sam gos.

STANAC

Oto se zarekoh! Prosti, Sedmi muže,
jezikom utekoh.

DŽIVO

Prosto t', zbogom, družo!

Odhodi DŽIVO.

⁷³ *Radič* - zaklinje se tobožnjim sinom Radičem

Četvrti prizor

DŽIVO, VLAHO, MIHO

DŽIVO

205 Ovo smješnijega⁷⁴, brate, Vlaha od svijeta;
nije ga luđega od Rta do Mljeta.⁷⁵

MIHO

Pođ' s vragom? Boci mi pukoše od smiha.

VLAHO

Bogme smijeh!

DŽIVO

Reci mi...

VLAHO

Ho'mo ta!

DŽIVO

... istiha
jesam li kako umio š njim sprdat?

MIHO

210 Pođi tja!
Vazda si vrag bio, a sad si kolik ja.

⁷⁴ *smješnijega* - najsmješnijega

⁷⁵ *od Rta do Mljeta* - od Pelješca do Mljeta; Rt, Rat ili Art je stariji naziv za poluotok Pelješac; i Pelješac i Mljet bili su u sastavu Dubrovačke republike

DŽIVO

Kozle me delekta koje uza nj veći!

VLAHO

Vrag! Ho'mo domom ta.

DŽIVO

Smiješnijeh tvojijeh riječi!

Ne bih za perperu dao kozleta onoga
s bisaci, na vjeru! Slušaj mene tvoga!
Ovi Vlah vjeruje sve što mu se veli.

215

MIHO

Da nas on ne čuje!

DŽIVO

Tko se ono bijeli?

VLAHO

Na pir maskari idu.

DŽIVO

Prem su na prepozit!⁷⁶

Kad opet izidu, ah, smiješno ti će bit!
Pođ'mo ih *per Dio* zvat, prije neg na pir pođu
molit i skondžurat da ovamo dođu.
Scijenit će Vlah ovi da su vile zbiljne.

220

MIHO

Pođ' ih sam ti zovi - oni čas će doć.

⁷⁶ *prem su na prepozit* - baš su kao naručeni

DŽIVO

Ne!
pođ'mo svi ujedno, ter ćemo kugodi
novelu zajedno ordenat.

MIHO

225 Da hodi
Per Dio će smiješno bit, ako sam jedan bao
usktjebudu⁷⁷ učinit.

VLAHO

Hod' brzo! Što si stao?

Ovdi odhode, a STANAC sam govori.

Peti prizor

STANAC, sam

230 Ah, vile vilice, molju⁷⁸ vas boga rad,
vodene diklice, pridite ovdi sad,
tuđinu da meni razgovorak date
pri vodi studeni, veće ne krsma'te,
Vašima liposti nije slike na sviti,⁷⁹
a sione kriposti⁸⁰ tko će vaše izriti?
Možete od stara mlada učiniti,
a slavn'jega dara nije inoga na sviti.

Ovdi dohode MASKARI, obučeni kako vile, i STANCOM se rugaju.

⁷⁷ *usktjebudu* - budu htjeli

⁷⁸ *molju* - molim (stariji oblik prezenta 1. l. jednine)

⁷⁹ *vašima liposti nije slike na sviti* - vašoj ljepoti nema slične na svijetu

⁸⁰ *sione kriposti* - silne moći

Šesti prizor

STANAC; MASKARI obučeni kao vile.

VILA

235 Junače, dvigni se!

STANAC

Da bude⁸¹, gospoje!

VILA

Na, uzmi, napij se!

STANAC

Na počtenje tvoje!

VILA

Da bi se pomladio i da bi t' probilo!

STANAC

Tomu bih rad bio, bog te čuo, mâ vilo!

VILA

240 Nemojmo krsmati, sestrice gizdave,
neg pođ'mo iskati kripodne sve trave
kijem ćemo ovoga u osla satvorit.

STANAC

Nemojte, zaboga! Bijedan, što će ovoj bit?!

⁸¹ *da bude* - neka bude, tako će i biti, dobro

VILA

Pod'mo ga junaka u pticu stvoriti.

STANAC

245 Neću moć bisaka leteći nositi.
Nemojte, molju vas!

VILA

A mi ga stvorimo
u pakljenu napas, da žene strašimo.

STANAC

Nemojte, u tmasti er mi se će bijedna
domaća pripasti, Miona mâ vrijedna.

VILA

Stvor'mo ga buhome⁸², ter će k Mioni skoknut.

STANAC

250 Nemojte ni tome, er me će utuknut.
Rad bih se pomladit, Miona bi rada toj.

VILA

Od ko'e dobi hoć' bit?

STANAC

Od dvaes godiš takoj.
Domaća e mo'a mlada, a ja sam, vile, star.
Da 'o' dođem mlad sada, bogme bi 'oj bilo har.

⁸² *stvor'mo ga buhome* - pretvorimo ga u buhu

VILA

255 Da t' bude što pitaš! Sjedi tuj malo sad.

STANAC

A bit ću vazda vaš, teke istom da sam mlad.

VILA

Lipo ti 'e gledati po polju ovemu.

VILA

Ljepše bilje brati razliko po njemu.

VILA

260 Još ljepše pri vodi tanačac voditi.
Hodi, kolo vodi, ki putem greš, ču'eš ti?

Odgovaraju družu MASKARI na vlašku obučeni.

Sedmi prizor

STANAC; MASKARI obučeni kao vile, MASKARI obučeni kao seljaci

MASKAR

Tko zove ovamo?

VILA

Vile su ljuvene!
Hodi da igramo kon vode studene.

MASKAR

265 Vi li ste, gospoje, vodene diklice,
kim se ruže goje na bil vrat i lice?
Mnogo smo žudili da bismo kad s vami
tanačac vodili slavnim gospođami.

VILA

Uhit' se s tizim ti a ti s tim! S ovim ja
kolo ću voditi.

STANAC

Ja li bih na odmet tja?⁸³

VILA

270 Ti nas ćeš gledati, ter nam ćeš rit paka
ki će bolje igrati od ovih junaka.

STANAC

Da bude, gospoje! Istom se spomeni
od potrebe moje vaš ures ljuveni.⁸⁴

MASKAR

275 Sviri, glumče veseljače,
udri er nam srce uzavri;
pod nogami nije nam drače,
a imamo krila u igri.

Ovdi tanac vode, pak vile govore:

VILA

Gizdavi Vlašići⁸⁵, pita'te koju stvar!
Hrabreni mladići, bit vam će svaki dar.

⁸³ *Ja li bih na odmet tja?* - Ja bih vam bio na odmet?

⁸⁴ *Istom se spomeni... ljuveni* - Neka se samo vaš ures ljubavni sjeti moje želje (da se pomladim)

⁸⁵ *Vlašići* - maskari odjeveni kao Vlasi, seljaci

MASKAR

280 Da biste činili da se ne staramo,
toj bismo sad ktili, žudimo toj samo;
er je teška staros, ne može skakati,
a laka je mlados, sve bi ktjela igrati.
Volio bih mrtav bit neg kad vi igrate
da ja budem sidit kako i ti uza te.

STANAC

285 Sokoli se! Takoj neće vele iziti⁸⁶
da ću i ja ovakoj lotar star sidity.
Sad, vile, ako ikad, Stanca pomozite,
učin'te da sam mlad, - Stancu se umolite!

MASKAR

Gospoje, prvo nas, pak njega oprav'te.

STANAC

290 Došao sam priđe vas - tej riječi ostav'te!

VILA

Junaci, mučite! Svih ćemo smiriti;
dolu svi sjedite! - Uz ove sjedi ti.

STANAC

Da bude, diklice, na vašu zapovijed,
moje violice! Nut, što sam veoma sijed!

VILA

295 Odsada n'jedan vas nemoj progovorit, -
progovorivši ončas jezik će izgubit!
I lijepo sluša'te što vam mi velimo.

⁸⁶ *takoj neće vele iziti* - tako neće proteći mnogo vremena

MASKAR

Što zapovijedate, da vam pogodimo!

VILA

300 Kad mi rečemo: "Stanče, progovori!"
i svih zazovemo, tad usta otvori.

VILA

Kriposti zvizda svih zovemo na pomoć,
svitlosti od kojih diči se mrkla noć.

VILA

Zovemo i cvitja i bilja ostala,
dragoga prolitja ki su čas i hvala.

VILA

305 Odzdala i odzgara sve moći molimo
da Stanca od stara mlada učinimo.

VILA

Nu mi da' sjemo mâs, da Stancu najprvo
učinim svijetao obraz, i da' mi toj drvo.

Ovdi STANCA omrče i svežu mu ruke i bradu mu ostrigu govoreći:

310 Da bi se pomladio i da bi mnogo lit
drag i mlad Mioni bio; i poč da si čestit.⁸⁷

⁸⁷ Na temelju folklornih elemenata, Ivan Lozica tvrdi da se *Novelu od stanca* ne mora nužno smjestiti u pokladno vrijeme, kako se ranije smatralo. "Dživo Pešica u *Noveli* zaustavlja *maskare prije nego pođu na pir* i dogovara s njima šalu sa Stancem, koji je prilegao uz fontanu. Grad je prazan, na ulicama su samo objesni mladići u nedopuštenu noćnom izlasku, a magijski inventar *Novele* velikim dijelom pripada Ivanju, a ne pokladama. Svadbene *maskari* preodjeveni u vile u završnih dvadeset šest stihova izvode igru *brijanja* koja je i u naše vrijeme poznata na svadbama, sijelima i u pokladnim zbivanjima mnogih hrvatskih krajeva, ali i dalje ne znamo je li to karnevalska noć - *pir* može biti i izvan pokladnog vremena" (I. Lozica: *Hrvatski karnevali*, Zagreb, 1997, str. 185.) O ritualu *brijanja drvom* u *Noveli od stanca* i našem folkloru prvi je pisao Nikola Bonifačić Rožin (*Narodne drame, poslovice i zagonetke*, Pet stoljeća hrvatske književnosti, knj. 27, Zagreb, 1963, str. 9-11). (U našem izboru iz folklorne drame usp. *Fašnik Digeneš* iz Lomnice u Turopolju).

Uto mu kozle i što je u bisacijeh dvignu iza njih ostali i ostave mu dinara što ta pratež valja i otidu tja. Uto se on od varke osvijesti i skoči za njimi vikajući.

STANAC

Kozle mi! Bog te ubio! Je li tko? Pomaga!

Prem ti sam luđak bio! Nije ovo bez vruga!

Bijedan se pomladio, - ostrigoše bradu!

Haram'je tko bi mnio da su u ovomem gradu?!

315

Kozle mi uhiti! Je li tko? Drži ga!

A, brate, čuješ ti? Poteci, stigni ga!

Sorha

RJEČNIK

addio (tal.) - zbogom (pozdrav); uzvik zaprepaštenja

ali - ili

animo (tal.) - duh, duša; hrabrost, srce;
ne basta ti animo - nisi hrabar, nemaš hrabrosti

asprica (grč.) - dem. od *aspra*, sitni srebrni novac; novac uopće

bao (gen. *bala*, tal. *ballo*) - ples, igra

bareta (tal.) - kapa

bastati (tal.) - dostajati; *ne basta ti animo* - nisi hrabar

batesa (tal. *badessa*) - poglavica

bisaci - bisage

bokara - vrč, pehar

brava - možda vrsta trave, nejasno značenje

brokijer (tal. *brocchiere*) - štit

cić - zbog, radi

ctjeti (prez. *ctim*) - cvasti, cvjetati

cumpare (tal.) - kum

čelata - kaciga

čestit - sretan, blažen, slavan, bogat, svijetao

čuti - poslušati, podnositi; čuvati, paziti na što; doznati; *čuti se* - osjećati se

da - pored danas običnih značenja još i: a, ali, nego, već

da' - daj

delektati (lat. *delectare*) - veseliti

dinar - novac; sitan srebrni novac

dobiti (prez. *dobudem*) - svladati, pobijediti, dobiti; *dobi* - svlada

dolu - dolje

domaća - žena, supruga

domom(e) - kući, doma

dosle - do sada

drača - trnje

drijevo - drvo

dvaes - dvadeset

dvići, dvignuti (prez. *dvignem*) - dignuti, skinuti, uzeti; *dvignuti komu što* - oteti, ukrasti

dzora - zora

er - jer; da, kao da, budući da

fengati (lat. i tal. *fingerere*) - pretvarati se

frota (tal.) - mnoštvo, gomila, rulja

funjestra (tal. *finestra*) - prozor

glumac - svirač, osobito koji svira na piri; glumac

godište - godina

goj - izobilje; spokoj, mir, uživanje, radost

gori - gore

gos (gen. *gosta*) - gost

gresti (prez. *gredem* i *grem*) - ići

greš - v. *gresti*

gruda - sir, gruda sira

grudica - dem. od *gruda* (v.)

gvozdjice - dem, od gvozdje, željezo; mač

har - zahvalnost, milost; dar, korist; *na*

har - na dar; *u har* - u korist, korisno;

imati za har - biti zahvalan

haramija (tur.) - hajduk, pljačkaš, razbojnik, zločinac

hasas - kapetan, zapovjednik noćne straže

hitati - hvatati, loviti; *hitati se jamac* - biti jamac, jamčiti

hoć' - hoćeš

hode - idući, hodajući

hraniti - čuvati; uzdržavati; hraniti

hubav - lijep, ubav

hvatiti - uhvatiti, zgrabiti

indje - drugdje

inud - u drugo mjesto, drugud

iskati (prez. *ištem*) - tražiti, pitati

ispliti (prez. *isplijem*) - isplivati; izvući se

istom - samo, tek

iziti (prez. *izidem*) - izaći, pojaviti se

izriti - iskazati, izreći

jak - kao

javi - na javi, zbilja

jej - sova, jejina

kako - kao; kako

kalati (tal. *calare*) - spustiti

kami - kamen

kapa - ogrtač s kapuljicom

kon - kod

kripos - vrlina, snaga, ljekovita moć (o travama)

ktjeti - htjeti

kudi - kuda

laziti - hodati polagano, puzati

lipos - ljepota

lit - udarac plošnom stranom mača

lotar - lupež, lijenčina

ljubi - ljuba, draga

ljuljan - dremljiv; zatrovan *ljuljem*, vrstom korova ("zla trava") koji ima opojno djelovanje (*Lolium temulentum*)

ma - ali

mâ - moja

malo - zamalo, umalo

mas (ž. r, gen. *masti*) - boja za mašćenje; mast

maskar (tal.) - krabulja, maškara

mčina - mačina, augm. od *mač*

mir (lat. *murus*) - zid

mladica - mlada žena

mniti - misliti

molju - molim

mučati - šutjeti

nahoditi - nalaziti

nalandati - nalupati šakom

napas - napasnik; vrag

naprijeda - unaprijed; dalje; naprijed

nebog - ubog, jadan, siromašan

neg - nego

ner - nego

nevid - nesmotrenost, nepromišljenost;

hode u nevidu - hodeći nesmotreno

nî - nije

noćnik - onaj tko se noću skita

noćno - noću

noriti - roniti

novela (tal.) - šala; *učiniti novelu komu* - sprdati se s kim, nasamariti koga

nut - nu, gle, vidi

obiknuti (koga) - naviknuti se (na koga)

objaviti - pokazati (pored običnog značenja)

obraz - krinka, maska, način; *obraz od*

bokare - pijanac

oći (prez. *ođem*) - ostaviti; imperativ:

ohaj - ostavi

odzdala - odozdo

odzgara - odozgo

ognjiti - sagnjiti, istrnuti

ohaj - ostavi (v. *oći*)

omijerati - smjerati, smišljati

omrčiti - nagaraviti

ončas - odmah

oni - onaj

opasti (prez. *opadem*) - pasti, otpasti

općiti - držati se; običavati

opraviti - učiniti, obaviti, popraviti, naknaditi

ordenati (mlet. *ordenar*, tal. *ordinare*) -

urediti, narediti, načiniti
osao - magarac
osijecati se - drsko odgovarati, biti osoran
otiti (prez. *otidem*) - otići
oto - eto
ovakoj - ovako
ovdi - ovdje, ovamo
ovi - ovaj
ovo - evo

pak, paka - poslije, opet, zatim
parati (tal.) - izgledati, činiti se
peča - komad
ped - pedalj
pengati (lat. *pingere*) - slikati, bojiti, kititi
per Dio (tal.) - zaboga
perla (tal.) - biser
perpera - dubrovački novac (12 srebrnih dinara)
pítati - tražiti, moliti
pjastra (tal. *piastra*) - zaštitni grudnjak za mačevanje
placa (lat.) - trg, ulica; *Placa* - ime glavne ulice u Dubrovniku (Stradun)
plitica - zdjela, tanjur
počten - ugledan, dostojan, poštovan
pogoditi - ugoditi
poteg - udarac; *dati potege komu* - izudarati nekoga
potrjeba - bijeda; nevolja; oskudica; molba
prašati - pitati, upitati
pratež - tovar, teret, roba; jelo; odjeća
pratik (tal.) - iskusan, vješt
prem - premda; upravo, baš, doista, osobito, sasvim, zaista i sl.
prepozit (tal.) - nakana, predmet, stvar;
na prepozit - u pravi čas, kao naručeno
prid - pred
priđe - prije
pripasti se - prepasti se, prestrašiti se
pritio - debeo; mastan; plodan, rodan, obilan
probiti (prez. *probudem*) - koristiti, donijeti probitak, donijeti korist
prova (tal.) - kušnja; *bit na provu* - ogle-

dati se, prokušati se
prucati se - ritati se

rad - radostan, veseo
razgovorak - utjeha (dem. od *razgovor*)
razlik - različit
razumnik - mudrac; književnik
rijeti (prez. *rečem*) - reći
riti (prez. *rečem*) - reći
Rt - poluotok Pelješac (Stonski Rat)

satvoriti - pretvoriti
scijeniti - cijeniti, poštovati; smatrati, držati
sjemo - ovamo
skalini - stepenice
skondžurati (tal. *scongiurare*) - privoliti, pridobiti, obrlatiti
smiriti - zadovoljiti, namiriti, ugoditi kome
spomenuti se - sjetiti se
srtjeti (prez. *srtim*) - srtati
sta largo (tal.) - stani na udaljenosti, drži se daleko
starež - podrugljivo za staru osobu
svit - svijet; *na sviti* - na svijetu
svrha - kraj, konac

škrinati se (tal.) - vježbati se mačem za borbu, mačevati se
škrinija (tal.) - mačevanje
štropijati (tal. *stroppiare*) - posjeći, osakati

ta - ča, odavle, dalje
talambah - vrsta bubnja
tanac - ples, igra
tanačac - dem. od *tanac* (v.)
tej - te
ter - a, pak
tja - v. *ta*
tmâs (gen. *tmasti*) - tama, mrak
trg - trgovanje, trgovina
triš - tripud, trostruko
tržak - roba za trženje, za prodaju

udaća - obilje, obilna ljetina
uhititi - uhvatiti
uljesti - ući
umoliti se - smilovati se, ugoditi kome
upaziti - opaziti, vidjeti
ures - ljepota
utuknuti - zgnječiti
uzigrati - skakati od veselja, radovati se

valjati (tal. *valere*) - vrijediti
ve - rječica s najrazličitijim značenjima:
li, ded, daj, baš
već, veće - više
velji - veliki
viđu - vidim

vik - uvijek; uz negaciju: nikad
vil - vila
violica (tal.) - ljubica, dem. od *viola*
vjera - *dati u vjeru* - posuditi
vlah - pastir, seljak
vlaški - seljački, pastirski, koji se odnosi na *vlaha* (v.); talijanski

zbiljan - pravi, istinit
zlostar - nevaljao starac, zao starac

žî - živ; *žî mi* - živio mi, živjela mi; *žî mi ja* - živ mi bio ja; u značenju: tako mi; bogme